džius, taip pat padaryti naujus įvadus vartotojams, ten, kur jų nėra. Naujai įrengiamų dujotiekio trasų vietose žvalgomųjų tyrimų metu ištirti 5 bendro 10 m² ploto šurfai. Trys iš jų tirti Barboros Radvilaitės gatvėje (1,5 m² dydžio) bei du Bernardinų g. 10 sklype (1,8 m², 3,25 m² dydžio).

Barboros Radvilaitės gatvės Š pusėje, parke tarp gatvės ir Gedimino kalno, susiformavęs iki 3,4 m storio XVII–XX a. kultūrinis sluoksnis. Iki 20 cm gylio tirti archeologiškai nevertingi sluoksniai, giliau iki 1,7–2 m fiksuotas XIX a. supiltinis sluoksnis, kuriame pasitaikė ir vertingų XVII a. radinių. Šurfų 1 ir 2 vietose greičiausiai buvo Vilnios upės senvagė ar jos pakraštys. Įžemis šioje vietoje pasiektas 3,4 m gylyje. Tai drėgnas šlynas. Šurfe 3 prie Barboros Radvilaitės g. 4 namo mūrinės tvoros ŠV kampo, 2 m gylyje pasiektas nesuardytas supiltinio pobūdžio XVII a. sluoksnis.

Bernardinų g. 10 sklype išskirti XVII–XX a. kultūrinio sluoksnio 4–6 horizontai, kurių bendras storis siekia 2,5 m. Prie namo R sienos tirtame šurfe 4, iki maždaug 80 cm gylio, o šurfe 5 iki 1,4 m fiksuoti supiltinės kilmės kultūriniai sluoksniai su XVII–XX a. radiniais. Po jais glūdi supiltinės kilmės permaišytas juodos spalvos gruntas, kuriame aptikta gausybė padrikų žmogaus kaulų. Tai neabejotinai liudija šioje vietoje ar šalimais buvus kapinės, kuriose laidoti abiejų lyčių individai. Kadangi sluoksniuose su žmonių kaulais neaptikta jokių įkapėms būdingų daiktų, palaidojimų, chronologija lieka neaiški. Vienintelis radinys – katalikiškas kryželis, pagal raidžių šriftą bei pagaminimo būdą (išlietas) gali būti datuojamas XVIII–XIX a. pradžia.

Iš viso rasti 179 vienetai XVI–XX a. radinių: krosnių koklių, buitinių keraminių indų fragmentai, prekių plombos, XVIII–XX a. monetos.

The excavations on Barboros Radvilaitės and Bernardinų Streets

During a field evaluation at the sites of new gas line routes in Vilnius, five test pits (a total of 10 m²) were excavated, three on Barboros Radvilaitės Street and two on the plot at Bernardinų St. 10.

A 17th–20th-century cultural layer up to 3.4 m thick had formed on the N side of Barboros Radvilaitės Street. An old bed of the Vilnia or its bank had probably existed at this site because sterile soil was reached at a depth of 3.4 m. A 17th-century undisturbed fill layer was reached at a depth of 2 m outside of the NW corner of the masonry fence at Barboros Radvilaitės St. 4.

17th–20th-century cultural layer horizons up to 2.5 m thick were excavated on the plot at Bernardinų St. 10. Mixed black fill soil with an abundance of scattered human bones was found in the test pit near the house's E wall. This definitely attests that a cemetery containing both sexes existed at this site or nearby. Because no artefacts, characteristic of grave goods, were found in the layers with human bones, the burial chronology remains unclear. The only find, a Catholic cross, may, based on the script and production method (cast), date to the 18th – early 19th century.

Linas Kvizikevičius,
Gintautas Rackevičius

Vilniaus gatvė 39

Žvalgomųjų tyrimų metu Vilniaus Mokytojų namų kieme Vilniaus g. 39 ištirta 10 bendro 32,1 m² ploto šurfų (1 pav.). Kieme, požeminių inžinerinių komunikacijų tiesimo metu nesu-

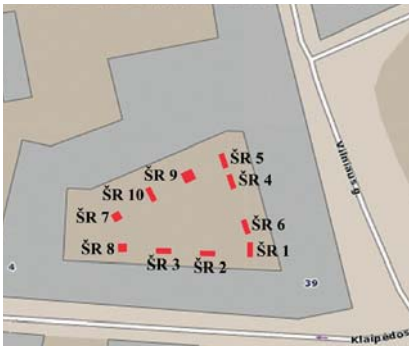

1 pav. Tyrinėtos vietos situacijos planas: viršuje – Vilnius iš oro, viršuje kairėje – Mokytojų namai, Vilniaus g. 39. M. Jovaišos nuotr.; apačioje – žvalgomųjų tyrimų šurfų 1–10 vietų schema. L. Kvizikevičiaus brėž.

Fig. 1. Situation plan of the excavated locations: top – Vilnius from above, top left – Teachers' House, Vilniaus St. 39; bottom – a situation plan of evaluation test pits 1–10

2 pav. Šurfas 2: A – iš R; B – iš P. L. Kvizikevičiaus nuotr.

Fig. 2. Test pit 2: A – from the E; B – from the S

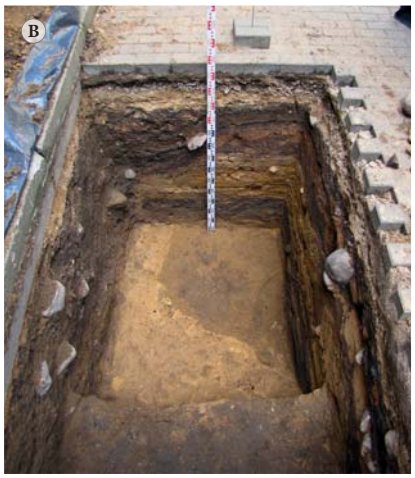

ardytose vietose susiformavęs nuo 1,7 m iki 2,5 m storio XV a. (?), XVI–XVII a. ir XX a. 7–9 dešimtmečių (?) kultūrinis sluoksnis. Tyrinėta teritorija yra XVI a. pradžioje aptvertoje gynybine siena Vilniaus senamiesčio vietoje, Vilijos vartų PV prieigose.

Mokytojų namų kieme tirtuose šurfuose, ties H_{abs} 107,00 m altitude glūdi 8 cm storio virš geltonos spalvos smėlio įžemio susiformavęs pilkos spalvos smėlingas sluoksnis – buvęs pirminis paviršius (2–3 pav.). Pastarojo chronologija lieka neaiški. Vilniaus g. 39 namo P prieigose, kitoje Klaipėdos gatvės pusėje, buvusių Oskierkų rūmų teritorijoje ankstesnių archeologinių tyrimų metu tirtuose plotuose ankstyviausias sluoksnis yra datuojamas XV a. (1989 m. V. Daminaičio tyrimai – žr. *LIIR*, f. 1, b. 1653). Galima manyti, kad ir čia šis sluoksnis susiformavęs panašiu laikotarpiu.

Kiemo V dalyje, į R nuo buvusios miesto gynybinės sienos aptiktos XVII a. mūrinių arkinės konstrukcijos pamatų liekanos (šurfas 7). Jų viršus yra ties H_{abs} 108,50 m altitude. Dar vieno mūrinio pamato liekanos aptiktos kiemo Š dalyje, ties H_{abs} 108,00 m altitude (šurfas 10). Pagal panašią mūrijimo techniką – jie mūryti plytas rišant rausvo molio skiediniu, ir naudotas statybines medžiagas – barokinių proporcijų gelsvos molio masės plytas, galima manyti, kad tai vieno pastato liekanos. Dar vieno iki XVII a. vidurio stovėjusio medinio (?) statinio liekanos tirtos kiemo P dalyje (šurfas 2).

Visų statinių pamatų liekanų viršaus altitudės, jų sunaikinimo sluoksniuose rastų radinių chronologija ir statinių sugriovimo laikas vienodas. Jie nugriauti XVII a. II pusėje, pagal numizmatinę medžiagą maždaug 7 dešimtmetyje ar truputį vėliau. Tuo metu sunaikintas ir lauko akmenų grindinys, XVII a. buvęs paviršius, jo fragmentai išlikę tik kiemo P dalyje, ties H_{abs} 108,30 m altitude (šurfas 2).

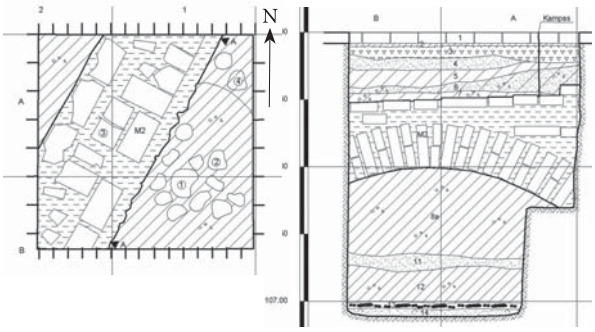

3 pav. XVII a. mūrinio pastato pamato bei grindinio liekanų planas ir pamato PR išklotinė šurfe 8. V. Novolinskienės brėž.

Fig. 3. Plan of the foundation and paving remnants of a 17th-century masonry building and the SE face of the foundation in test pit 8

Tyrinėjimų metu nesurasta XVIII–XIX a. kultūrinio sluoksnio liekanų bei šio laikotarpio radinių. Po XX a. susiformavusiais apie 50 cm storio sluoksniais inžinerinių komunikacijų nesuardytose vietose, ties H_{abs} 108,50 m altitude išlikę tik XVII a. sluoksniai.

XVIII–XIX a. susiformavę sluoksniai, kiemo paviršiai buvo nukasti dabartinių Mokytojų namų pastatų statybos, perstatymo ir remontų metu. Pagal kultūrinių sluoksnių stratigrafijos duomenis aišku, kad nuotekų požeminiai tinklai čia pakloti jau pažeminus buvusį kiemo paviršių, prieš kiemą uždengiant dabartine betoninių trinkelių danga. Dabartinis kiemo paviršius yra pažemintas XX a.

XX a. 7–9 dešimtmečių kultūrinį sluoksnį maždaug iki 50 cm storio sudaro kiemo paviršių dengiančios trinkelės, sausas smėlio–cemento mišinys, skirtas jų sutvirtinimui, bei smėlio paklotas. Žemiau H_{abs} 108,30–108,80 m altitudžių išlikę kultūriniai sluoksniai turi aiškius ir neginčytinus kultūros vertybės požymius bei mokslinę-informacinę vertę. Tik maža jų dalis esamų inžinerinių komunikacijų vietose yra suardyti ir pažeisti.

Iš viso 2012 m. tyrimų metu surasta ir į radinių sąrašą įtraukti 573 vienetai radinių. Pagal buvusių dirbinių naudojimo paskirtį bei medžiagas, iš kurių jie pagaminti, skirstytini į 4 grupes: buitinę keramiką (462 vienetai), statybinę keramiką (462 vienetai), metalo dirbinius (29 vienetai), numizmatinę ir sfragistinę medžiagą (5 vienetai). Dauguma jų, sprendžiant pagal plokštinių koklių radinius, datuojami XVI a. viduriu – XVII a. (gamybos) laikotarpiu, tačiau buitinės keramikos radiniai, aptikti žemiausiuose sluoksniuose, priskiriami ir ankstesniam – XV (?) ar XVI a. laikotarpiui. Pagal herbinių koklių radinius galima manyti, kad ši valda XVII a. I pusėje priklausė kilmingam luomui.

XVII a. II pusės sluoksnyje surastas tik trečias iš Vilniaus miesto tyrimų žinomas tokio tipo renesansinio XVI a. vidurio koklio fragmentas (šurfas 9). Jo plokštė padengta daugiaspalve glazūra, o reljefe vaizduojamas nuogas berniukas –„putti“ (4 pav.). Vienas šio tipo koklis žinomas iš Valdovų rūmų teritorijos, antras – iš Kardinalijos rūmų prieigų tyrimų. XVI a. viduryje tokie kokliai naudoti Vavelio karališkųjų rūmų koklinių krosnių statyboje. Tai artimiausios žinomos šių koklių analogijos iš kaimyninių kraštų.

4 pav. Renesansinio plokštinio koklio fragmentas, XVI a. vidurys iš šurfo 9. V. Overlingo nuotr., A. Mizgirienės pieš.

Fig. 4. A fragment of a mid-16th century Renaissance panel stove tile (Blattkachel) from test pit 9

Vilniaus St. 39

During a field evaluation in the courtyard of the Vilnius Teachers' House, ten test pits (a total of 32.1 m^2) were excavated (Fig. 1). A 1.7–2.5 m thick cultural layer from the 15th(?)/16th–17th centuries and the 1960s – 1980s (?) survived at those places in the courtyard not destroyed during the laying of underground utility lines. An 8 cm thick, sandy grey layer from the 15th(?)/16th century, the former original surface, lies at an altitude of H_{abs} 107.00 m and atop the yellow sand sterile soil (Figs. 2–3).

The remains of a 17th-century arched masonry structure were found in the W part of the courtyard. The remains of another wooden (?) structure that stood there until the mid-17th century were excavated in the S part of the courtyard. All of the structures were demolished in the second half of the 17th century. The fieldstone paving, the former 17th-century surface, was also destroyed at that time, surviving fragmentally in the courtyard only in its S part. The remains of no 18th–19th-century cultural layer or coeval finds were found. Only 17th-century layers survived under the 20th-century layers in those locations not destroyed by utility lines. The 18th–19th-century courtyard surface was bulldozed during the construction, rebuilding, and repair of the present-day Teachers' House buildings in the 20th century.

573 finds were discovered, the majority, judging from the panel stove tile (*Blattkachel*) finds, assignable to the mid-16th–17th centuries. The household pottery finds discovered in the lowest layers are assignable to the earlier period of the 15th (?) or 16th century. Based on the coat-of-arms stove tiles (*Wappenkacheln*) finds, it is possible to think that this property belonged to the noble estate in the first half of the 17th century. One of the rarer finds was a fragment

of a mid-16th-century stove tile, the panel of which was decorated with a putti relief and which was found in a layer from the second half of the 17th century (Fig. 4).

Linas Kvizikevičius,
Gintautas Rackevičius

Vilniaus gatvė 41

Vilniaus g. 41, Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus teritorijos V dalyje, naujai statomo administracijos pastato (4 korpuso) būsimo rūsio vietoje 2012 m. buvo ištirtas 130 m² plotas (1 pav.). Tyrimų plotas yra XVI a. pradžioje gynybine siena aptvertoje Vilniaus senamiesčio dalyje, Vilijos (Vilniaus) vartų P ir Trakų vartų ŠV prieigose. Apie teritorijoje buvusius XIV–XVI a. pastatus neturime tikslių kartografijos duomenų. XVIII a. 3 dešimtmetyje sudarytame Vilniaus plane iš Johanno Georgo Maximiliano von Fürstenhoffo žemėlapių rinkinio prieš Šv. Kotrynos bažnyčią vaizduojamas „ilgas namas“ (dabartinės Vilniaus g. 41) prie Vilijos gatvės V kelkraščio.

XVI a. pabaigoje šalia Vilijos gatvės stovėję 3 gotikiniai namai buvo sujungti į vieną XVII a. pradžioje. Šis pastatas šiuo metu vadinamas Mažaisiais Radvilų rūmais (UK 644). Jo savininkai buvo Jonušas (1612–1655 m.), Karolis Stanislovas (1669–1719 m.), Mykolas Kazimieras Žuvelė (1702–1762 m.) ir Domininkas (1786–1813 m.) Radvilos. Po XVIII a. vidurio gaisro užmūryta kiemo fasado arkada ir, matyt, nugriauta labiau nuo gaisro nukentėjusi rūmų Š dalis, kurios nebematome XIX–XX a. kartografijos šaltiniuose. XVIII a. II pusėje pastatas paverčiamas Radvilų rūmų, esančių Trakų gatvėje, ūkine oficina. M. K. Radvilos Žuvelės žmona Pranciška Uršulė Radvilienė-Vyšniovecka (1705–1753) nuo 1747 m. čia buvo įrengusi dvaro teatrą. 1796 m. teatro pastatas rekonstruotas pritaikant patalpas Vilniaus miesto teatrui. Teatras veikė iki 1845 m. (2 pav.). Vėliau pastatas rekonstruotas pritaikant jį gyvenamosioms patalpoms, čia įrengti butai.

Jau XVIII a. pabaigoje teatro pastatas buvusioje Vilijos (tuomet Šv. Kotrynos) gatvėje priskirtas 395 posesijai. Posesijos pastatai matomi Karolio Grunerto 1808 m. Vilniaus plane, tiesa, tik P iki XVIII a. pabaigos stovėjusio „ilgojo

1 pav. Vilniaus g. 41 teritorija, raudonai pažymėta 2012 m. tyrimų vieta. L. Kvizikevičiaus brėž.

Fig. 1. The grounds of Vilniaus St. 41 with the 2012 excavated area marked in red

2 pav. 1837 m. Vilniaus plano fragmentas, raudonai pažymėta 2012 m. tyrimų vieta. L. Kvizikevičiaus brėž.

Fig. 2. A fragment of the 1837 Vilnius plan with the 2012 excavated area marked in red